

УДК 378.147:336

JEL A22, I21

DOI: 10.31471/2409-0948-2022-1(25)-146-152

Бугель Юлія Володимирівна
кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін
Чортківського навчально-наукового інституту підприємництва і бізнесу
Західноукраїнського національного університету
48500, м. Чортків, вул. Ст. Бандери, 46
e-mail: b.juliya27@ukr.net
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-8554-2713-2663>

ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Анотація. На сьогодні питання підвищення рівня фінансової грамотності учнівської молоді в Україні визнано одним із найбільш важливих, що розглядає світова економічна спільнота. Особливої актуальності наукове опрацювання цієї проблематики набуває у контексті пошуку шляхів її модернізації та реформування.

Мета дослідження – запропонувати шляхи підвищення рівня фінансової грамотності учнівської молоді. Для досягнення поставленої мети у статті використано загальні та спеціальні методи дослідження, зокрема: загальнонаукові та спеціальні методи дослідження – для забезпечення досягнення цієї мети; абстрактно-логічний та діалектичний методи аналізу – для обґрунтування теоретичних положень та висновків. Застосування сукупності методів, які ґрунтуються на сучасних теоретико-методичних підходах, дозволило забезпечити концептуальну єдність дослідження.

Актуальність матеріалу, викладеного в науковій статті, обумовлена потребою підвищення рівня фінансової грамотності учнівської молоді. Досліджено основні етапи реалізації національної програми підвищення фінансової грамотності учнівської молоді. Запропоновано шляхи підвищення рівня фінансової грамотності учнівської молоді в Україні. Зроблено висновок, що запропоновані заходи сприятимуть результативному розвитку економіки держави, соціальній стабільності та підвищенню рівня життя громадян. Наголошено, що низький рівень фінансової грамотності учнівської молоді призводить до ухвалення нерезультативних рішень, зростання власних боргових зобов'язань, неправильного формування заощаджень тощо. Недостатній рівень знань учнівської молоді у галузі функціонування фінансових послуг з макроекономічної точки зору означає надто низький рівень залучення учнівської молоді до їхнього споживання. Учні мають розуміти, що грамотна людина у сфері фінансів – це на сьогодні вкрай необхідно. Отримані результати дослідження у формі пропозицій та рекомендацій наша держава може використати під час формування стратегічних векторів розвитку освітнього простору України в глобальному середовищі.

Ключові слова: учнівська молодь, фінанси, фінансова грамотність, фінансова обізнаність, Інтернет-ресурси.

Buhel Yulia
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Associate Professor of the Department of Fundamental and Specialized Disciplines
Chortkiv education and research Institute of Entrepreneurship and Business of
West Ukrainian National University
48500, Chortkiv, st. St. Bandery, 46
e-mail: b.juliya27@ukr.net
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-8554-2713-2663>

INCREASING THE LEVEL OF FINANCIAL LITERACY OF STUDENT YOUTH

Abstract. Today, the issue of raising the level of financial literacy of student youth in Ukraine is recognized as one of the most important, which is considered by the world economic community. The scientific elaboration of this issue becomes especially relevant in the context of finding ways to modernize and reform it.

The purpose of the study is to suggest ways to increase the level of financial literacy of student youth. To achieve this goal, the article uses general and special research methods, in particular: general scientific and special research methods – to ensure the achievement of this goal; abstract-logical and dialectical methods of analysis – to substantiate theoretical positions and conclusions.

The relevance of the material presented in the scientific article is due to the need to increase the level of financial literacy of young students. The main stages of realization of the national program of increase of financial literacy of students youth are investigated. Ways to increase the level of financial literacy of student youth in Ukraine are proposed. It is concluded that the proposed measures will contribute to the effective development of the state economy, social stability and improve the living standards of citizens. The relevance of the material presented in the scientific article is due to the need to increase the level of financial literacy of young students. The main stages of realization of the national program of increase of financial literacy of student's youth are investigated. Ways to increase the level of financial literacy of student youth in Ukraine are proposed. It is concluded that the proposed measures will contribute to the effective development of the state economy, social stability and improve the living standards of citizens. It is emphasized that the low level of financial literacy of student youth leads to ineffective decisions, increased own debt, improper savings, etc. Insufficient level of knowledge of young students in the field of financial services from a macroeconomic point of view means too low level of involvement of young students in their consumption. Students need to understand that a competent person in the field of finance is extremely necessary today. The obtained results of the research in the form of proposals and recommendations can be used by our state during the formation of strategic vectors of development of the educational space of Ukraine in the global environment.

Key words: student youth, finance, financial literacy, financial awareness, Internet resources.

Вступ. Кожна людина хоче бути заможною та досягти успіху в житті, однак часто для цього їй не вистачає фінансової грамотності, яка допомагає зрозуміти ключові фінансові поняття і результативно використовувати їх для прийняття рішень про заощадження, витрати й доходи, для планування бюджету, для нагромадження коштів на майбутні цілі. Сьогодні фінансова грамотність у світі об'єктивно поширюється, оскільки світова спільнота усвідомлює роль освіченості у контексті збереження фінансової стабільності держав. Зауважимо, що в Україні теж здійснюються наукові дослідження з цієї проблематики, де фінансова грамотність розглядається як один із вагомих інструментів забезпечення стабільності в суспільстві та продуктивна інвестиція в його розвиток.

Аналіз сучасних зарубіжних і вітчизняних досліджень і публікацій. Дослідження проблеми та вивчення питань підвищення рівня фінансової грамотності учнівської молоді сьогодні набуває особливої актуальності. Теоретичні й практичні аспекти цього питання вивчали провідні вітчизняні та зарубіжні науковці, зокрема: Л. С. Захаркіна К. П. Катериніна [3; 4], У. Я. Андрусів [6; 7; 8; 9], Б. Шефер [5] та ін.

Однак багато проблем теоретичного та практичного характеру у цій сфері все ще невирішені, а отже, виникає потреба у проведенні додаткових наукових пошуків. Все вищевикладене зумовило вибір теми наукової праці.

Висвітлення невіршених раніше частин загальної проблеми. Доволі тривалий період часу наукове опрацювання проблематики підвищення рівня фінансової грамотності учнівської молоді не втрачає актуальності.

Незважаючи на значну кількість наукових напрацювань у цій сфері, досі простежується брак комплексних досліджень щодо розгляду проблематики підвищення рівня фінансової грамотності учнівської молоді. Багато проблем теоретичного та практичного характеру все ще невіршені, що зумовлює потребу в проведенні додаткових наукових пошуків.

Формулювання цілей статті. Мета дослідження – запропонувати шляхи підвищення рівня фінансової грамотності учнівської молоді.

Висвітлення основного матеріалу. Важливим завданням, що вимагає своєчасного вирішення на загальнодержавному рівні, є підвищення фінансової грамотності учнівської молоді.

Сьогодні відомо багато можливостей підвищити фінансову грамотність учнівської молоді. Вважаємо, що головні джерела наповнення знань такі:

- спеціальні книги з фінансової грамотності;
- Інтернет-ресурси.

У книзі з фінансової грамотності Б. Шефера «Шлях до фінансової свободи», описано способи мислення бідних та статних людей, загалом констатовано психологію успіху, зокрема надано результативні рекомендації щодо досягнення успіху у сфері особистих фінансів [5].

На сучасному етапі в процесі здійснення просвітницької діяльності вагоме значення відводиться Інтернет-ресурсам. Вони допомагають самостійно опанувати онлайн-курси або певні програми з фінансової грамотності, тобто слугують вагомим джерелом отримання потрібної інформації.

Серед ініціаторів та партнерів з поширення курсу з фінансової грамотності є Національний банк України. Він розпочав діяльність, спрямовану на підвищення фінансової грамотності учнівської молоді, зокрема написання глосарію банківської термінології та спеціалізованих книг.

Національний банк України проводить Всесвітній тиждень грошей в Україні за допомогою проєкту USAID «Трансформація фінансового сектору». Наша держава у 2021 р. увосьме організувала та провела Всесвітній тиждень грошей на тему «Бережіть себе, бережіть свої гроші!» [2]. В Україні просвітницькі заходи у 2019 р. охопили 185 тис. вітчизняних учнів із 758 шкіл [1]. У 2021 р. до проведення цього заходу долучилася 291 інституція, що вдвічі більше, аніж у 2019 р. Дистанційний формат святкування, незважаючи на карантинні обмеження, з нашої точки зору, сприяв появі новітніх видів заходів, у яких брала участь учнівська молодь з усіх регіонів нашої країни.

У соціальних мережах поширюється інформація про заходи в рамках Всесвітнього тижня грошей [2], що, на нашу думку, сприяє підвищенню рівня залученості учнівської молоді до методів результативного навчання фінансовій грамотності.

Вагому нішу серед новітніх інтерактивних методів посідає діджиталізоване навчання учнів фінансовій грамотності, що реалізується в межах державних та приватних програм соціальної відповідальності інституцій, які репрезентують банківські продукти. На вітчизняному ринку ці програми реалізує Національний банк України та АТ КБ «ПРИВАТБАНК». Як бачимо, банківські інституції роблять вагомий внесок у підвищення рівня фінансової грамотності учнівської молоді.

Серед вітчизняних напрацювань, створених з метою підвищення рівня фінансової грамотності школярів, відомий проєкт від Future Education «Цікава фінансова грамотність». Мультифільми, доступні у You Tube, розповідають та вчать учнівську молодь, як розпоряджатися особистими фінансами та дають прості лайфхаки на кожен день.

Вважаємо, що інформаційний простір перенасичений відомостями з фінансових питань, які учні можуть легко самостійно опанувати.

У підвищенні фінансової грамотності мають бути передусім зацікавлені самі учні, адже вони як грамотний споживач фінансових послуг та продуктів будуть краще захищені від шахрайських вчинків з боку недобросовісних продавців. Низький рівень фінансової грамотності учнівської молоді призводить до ухвалення нерезультативних рішень, зростання власних боргових зобов'язань, неправильного формування заощаджень тощо.

У підвищенні фінансової грамотності учнівської молоді передусім має бути зацікавлена держава, адже високий рівень освіченості школярів сприяє припливу коштів учнів у фінансовий сектор держави та забезпечує у суспільстві макроекономічну стабільність. Крім цього, недостатній рівень знань учнівської молоді у галузі функціонування фінансових послуг з макроекономічної точки зору означає надто низький рівень залучення учнівської молоді до їхнього споживання.

З огляду на складність проблеми підвищення фінансової грамотності учнівської молоді необхідно вирішити питання щодо формування й реалізації послідовної та комплексної державної політики у цій сфері. На наш погляд, документом, який би визначав цілі й завдання цієї політики, а також розкрив механізм її реалізації в умовах сьогодення, має бути Національна програма підвищення фінансової грамотності учнівської молоді України, у якій були б окреслені функції та завдання кожного учасника цього важливого процесу.

Вважаємо, що на початковому етапі реалізації Національної програми підвищення фінансової грамотності учнівської молоді України держава має сконцентрувати увагу на таких напрямках:

- організувати дискусію з цієї тематики;
- контролювати, щоб заходи в рамках Програми не були зведені до маркетингових кроків та реклами з боку фінансових установ щодо результативного просування своїх фінансових продуктів;
- здійснювати політику підвищення прозорості в діяльності вітчизняних фінансових інституцій;
- удосконалювати законодавче підґрунтя з метою недопущення на ринок несумлінних учасників.

Вважаємо, що з метою популяризації фінансової грамотності учнівської молоді потрібно впровадити системний підхід, реалізація якого можлива лише за підтримки держави [10].

У табл. 1 представлено етапи, зміст та заходи Програми підвищення фінансової грамотності учнівської молоді.

Таблиця 1

Програма підвищення фінансової грамотності учнівської молоді

№	Етапи	Зміст етапів	Заходи
1	Підготовчий етап	Підготовка програми: окреслення цілей та сфери її застосування шляхом здійснення оцінювання, зіставлення та консультування	1. Узагальнення та оцінювання існуючих ініціатив 2. Проведення оцінювання потреб учнівської молоді та ключових питань політики 3. Дослідження рівня обізнаності та комунікації учнівської молоді

2	Етап розробки	Визначення механізму управління та ролі учнівської молоді у розробленні та реалізації програми Розроблення «дорожньої карти» програми: важливі пріоритети; цільові (учнівські) аудиторії	1. Визначення специфічних особливостей координації та ролі відповідальності зацікавлених сторін 1. Визначення цілей та політики пріоритетів 2. Визначення цільової (учнівської) аудиторії 3. Окреслення потрібних ресурсів
3	Етап реалізації	Впровадження програми: джерела поширення інформації та оцінювання програми	1. Застосування методів поширення тренінгів, інформації з питань фінансової грамотності 2. Проведення оцінювання програми та окреслення впливу на обізнаність учнівської молоді

Джерело: Складено автором на основі систематизації літературних джерел

З метою покращення фінансової грамотності школярів та для опрацювання предметів з фінансової грамотності пропонуємо використовувати дистанційні курси, за допомогою яких:

- учнівська молодь буде зацікавлена отримувати самостійно економічні знання;
- учнів навчатимуть, як потрібно думати і чому саме так;
- показуватимуть, як потрібно застосовувати знання на практиці;
- гарантуватимуть результативне навчання;
- надаватимуть можливості для самореалізування;
- привчатимуть до з'ясування сутності поставленого завдання.

Л. Захаркіна та М. Катериніна [3; 4] запропонували нововведення для підвищення фінансової грамотності учнівської молоді. Шляхи розвитку фінансової грамотності учнів наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Шляхи підвищення фінансової грамотності учнівської молоді за Л. Захаркіною та М. Катериніною

Вікова категорія	Форми та зміст підвищення фінансової грамотності
Учні молодшого шкільного віку	Розширене ознайомлення з поняттями гроші та електронні гроші. Подальше результативне вивчення необхідності сплати податків
Учні середнього шкільного віку	Ознайомлення з банківською діяльністю, галуззю бізнесу. Надання результативного уявлення про управління власним капіталом, коштами
Учні старшого шкільного віку	Знайомство з послугами вітчизняних банків. Ознайомлення з фінансовими інституціями; порядком визначення дохідності інвестицій. Чітке розуміння податків та податкових пільг. Формування навиків користування електронними грошми. Отримання вмінь управління власним бюджетом

Джерело: за даними [3; 4]

Ми погоджуємося з науковцями [3; 4] щодо шляхів підвищення фінансової грамотності школярів.

Вважаємо, що в нашій країні для вирішення окресленого питання потрібно зосередити діяльність у таких напрямках:

– організовувати та проводити для учнівської молоді інформаційно-консультативні заходи публічного характеру (круглі столи, майстер-класи тощо);

– видавати та розповсюджувати інформаційно-просвітницькі матеріали (довідники, брошури тощо);

– створити спеціалізований освітньо-пізнавальний вебсайт з питань фінансової грамотності учнівської молоді, який буде містити матеріали освітнього спрямування (курси, просвітницькі програми для школярів);

– проводити заходи спеціалізованого характеру з фінансової грамотності учнівської молоді;

– видавати та розповсюджувати серед школярів щомісячний інформаційно-пізнавальний вісник (журнал) тощо.

Ми окреслили напрями підвищення фінансової грамотності учнівської молоді, які, на наше переконання, заслуговують на увагу. На нашу думку, вищевикладені позиції щодо покращення знань школярів у сфері фінансів, дають змогу забезпечити їхню результативність.

Вважаємо за необхідне в найкоротший період часу внести раціональні зміни до системи реформування української освіти, врахувавши загальноосвітні тенденції за беззаперечного збереження відповідних досягнень в освітній системі з метою підвищення фінансової грамотності учнівської молоді. Такі кроки допоможуть швидко вийти зі складної економічної ситуації та з найменшими витратами.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Результати проведеного дослідження дають підстави стверджувати, що завдання щодо підвищення фінансової грамотності учнівської молоді – це, беззаперечно, галузь відповідальності сім'ї, держави. Учні мають розуміти, що грамотна людина у сфері фінансів – це на сьогодні вкрай необхідно.

Незважаючи на наявність багатьох джерел поповнення фінансових знань учнівської молоді в Україні, їхній стан все ще на доволі низькому рівні. Поняття «фінансова грамотність» варто застосовувати як щодо окремої особистості, так і для оцінювання рівня розвитку суспільства загалом. З огляду на це фінансова освіта учнівської молоді – це результативний шлях вирішення вказаної проблематики. Ми підтримуємо позицію науковців, які вважають, що це питання (підвищення фінансової обізнаності учнів) має вирішуватися на рівні держави, тобто має бути її стратегічним напрямом. Вважаємо, що запропоновані вище заходи щодо підвищення рівня фінансової грамотності учнівської молоді сприятимуть результативному розвитку економіки держави, соціальній стабільності та підвищенню рівня життя громадян.

Надалі автор планує написати ще кілька наукових статей з окресленої проблематики, що стосується актуальних питань підвищення рівня фінансової грамотності учнівської молоді.

Література

1. Всесвітній тиждень грошей – 2020. URL : http://osnova.com.ua/news/1776-Всесвітній_тиждень_грошей_-_2020

2. Всесвітній тиждень грошей – 2021. URL : <https://choippo.edu.ua/?p=35738>

3. Захаркіна Л. С., Катериніна К. П. Підвищення рівня фінансової грамотності населення України. *Економічний форум*. 2014. № 4. С. 200–207.

4. Захаркіна Л. С. Вибір оптимального варіанту банківсько-страхової інтеграції на основі концепції «bancassurance». *Науковий вісник Херсонського державного*

університету. Серія : Економічні науки. 2014. Вип. 5 (4). С. 54–57. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2014_5%284%29__15

5. Книги для підвищення фінансової грамотності. URL : <http://samoosvita.in.ua/knygy-dlya-pidvyshhennyafinansovoyi-gramotnosti>

6. Zelinska, H., Andrusiv, U., Galtsova, O., Dmytrechenko, M. (2021). Management of Social Risks and their Impact on the Spheres of Human Life in the Conditions of Sustainable Development of Ukraine. *PROBLEMY EKOROZWOJU*, 16(2), 116-124.

7. Popadynets, I., Andrusiv, U., Shtohryn, M & Galtsova, O. (2020). The effect of cooperation between universities and stakeholders: Evidence from Ukraine. *International Journal of Data and Network Science*, 4(2), 199–212. doi: 10.5267/j.ijdns.2020.1.001.

8. Simkiv, L., Shults, S., Lutskiv, O., & Andrusiv, U. (2021). Analysis of the Dynamics of Structural Processes in the Context of Ensuring Sustainable Development. *European Journal of Sustainable Development*, 10(1), 153–167. doi:10.14207/ejsd.2021.v10n1p153

9. Svirko, S., Hordiienko, L., Trosteniuk, T., Andrusiv, U., Rudnychenko, S & Cherchata, A. (2021). Management accounting in state institutions of higher education as an element of the implementation mechanism of the sustainable development goals of Ukraine. *Accounting*, 7(6), 1425–1434. doi:10.5267/j.ac.2021.3.022

10. Popadinets, I., Andrusiv, U., Galtsova, O., Bahorka, M., Yurchenko N. (2021). Management of motivation of managers' work at the enterprises of Ukraine: innovative aspects. *Management Systems in Production Engineering*, Volume 29, Issue 2, pp. 120-131. DOI 10.2478/mspe-2021-0016

References

1. Vsesvitniy tyzhden hroshey – 2020. URL : http://osnova.com.ua/news/1776-Vsesvitniy_tyzhden_hroshey_-_2020

2. Vsesvitniy tyzhden hroshey – 2021. URL : <https://choippo.edu.ua/?p=35738>

3. Zakharkina L. S., Katerynina K. P. Pidvyshchennya rivnya finansovoyi hramotnosti naselennya Ukrainy. *Ekonomichnyy forum*. 2014. № 4. S. 200–207.

4. Zakharkina L. S. Choosing the best option for banking and insurance integration based on the concept of «bancassurance». *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series: Economic Sciences*. 2014. Vyp. 5 (4). S. 54–57. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2014_5%284%29__15

5. Knyhy dlya pidvyshchennya finansovoyi hramotnosti. URL : [http://samoosvita.in.ua/knygy-dlya-pidvyshchennya finansovoyi hramotnosti.](http://samoosvita.in.ua/knygy-dlya-pidvyshhennyafinansovoyi-gramotnosti/) URL : <http://samoosvita.in.ua/knygy-dlya-pidvyshhennyafinansovoyi-gramotnosti/>

6. Zelinska, H., Andrusiv, U., Galtsova, O., Dmytrechenko, M. (2021). Management of Social Risks and their Impact on the Spheres of Human Life in the Conditions of Sustainable Development of Ukraine. *PROBLEMY EKOROZWOJU*, 16(2), 116-124.

7. Popadynets, I., Andrusiv, U., Shtohryn, M & Galtsova, O. (2020). The effect of cooperation between universities and stakeholders: Evidence from Ukraine. *International Journal of Data and Network Science*, 4(2), 199–212. doi: 10.5267/j.ijdns.2020.1.001.

8. Simkiv, L., Shults, S., Lutskiv, O., & Andrusiv, U. (2021). Analysis of the Dynamics of Structural Processes in the Context of Ensuring Sustainable Development. *European Journal of Sustainable Development*, 10(1), 153–167. doi:10.14207/ejsd.2021.v10n1p153

9. Svirko, S., Hordiienko, L., Trosteniuk, T., Andrusiv, U., Rudnychenko, S & Cherchata, A. (2021). Management accounting in state institutions of higher education as an element of the implementation mechanism of the sustainable development goals of Ukraine. *Accounting*, 7(6), 1425–1434. doi:10.5267/j.ac.2021.3.022

10. Popadinets, I., Andrusiv, U., Galtsova, O., Bahorka, M., Yurchenko N. (2021). Management of motivation of managers' work at the enterprises of Ukraine: innovative aspects. *Management Systems in Production Engineering*, Volume 29, Issue 2, pp. 120-131. DOI 10.2478/mspe-2021-0016